

(Још једном поводом текста Петра Игње “[Слика Милана Недића](#)”, НИН, 23. 10. 2008)

Са покретањем захтева за рехабилитацију Милана Недића узбуркали су се многи духови, међу њима и чувара етаблираних истина пређе бивше "државне" историографије. Један такав пример је и предметни чланак, са препознатљивим старовременским начином излагања и аргументације, данас неодрживим. Идемо редом, сложено у одељке.

1. "(...) нема поузданих доказа да је Недић био председник владе (...)", наводи Петар Игња. А наставља, нешто касније: "(...) зову (га) српском мајком, јер је, пристајући да буде председник Владе националног спаса (исправно: народног спаса – Ј. Н.) у окупираној Србији(...)".

Значи, ипак је био председник владе и то није потребно доказивати. Спорно може да буде само признавање или непризнавање легалитета, зависно од угла посматрања.

2. Поређења са Петеном и Квислингом не могу се прихватити без резерви. Петен је био "гувернер" републике у функцији шефа "Француске државе" (Etat français), прокламоване на Народној скупштини у Вишију, 10. јула 1940 (према уставним променама од 17. јула 1940, са 569 према 80 гласова). Био је и председник Министарског савета до 1942. године, када га је наследио Пјер Лавал

[1](#)

.

[2](#)

"Вишијевска Француска" обухватала је приближно 40 одсто државне територије.

Петен је Француску прогласио неутралном (одбио је војно учешће Француске на страни

Хитлера; било је, међутим, Француза добровољаца у SS јединицама), али је сматрао корисном сарадњу са Немачком у интересу становништва (снабдевање, судбина 2 милиона заробљеника, итд.). Истицао је нове вредносне пароле "Рад, фамилија, отаџбина". Након рата је осуђен на смрт, потом помилован (Де Гол) и депортован на једно приобално острво у Атлантику. Квислинг је био фашиста; основао је фашистичку партију "Национално јединство" још маја 1933. При немачком нападу на Норвешку 9. маја 1940. објавио је, у радио-вестима, државни удар. Стрељан је 24. октобра 1945. [3](#)

3. Одбрана Ивице Дачића изјавом "забринutom народу" (!?) како да се бори против фашизма (ето, немоћан је) "кад у једној соби Владе Србије, поред свих њених председника владе у историји, виси и слика Милана Недића". Висprenост ове посланице била би оправдана да је Милан Недић био фашиста. А он то није био (као, уосталом, ни Петен). Био је (и остао) фашиста само за комунисте, одатле и за Дачића.

4. Милана Недића не зову српском мајком "после више од пола века", тако су га звали и пре више од пола века, али такву литературу Петар Игња очигледно није читао.

5. Ако је Недић "пристао да буде председник Владе националног спаса", онда формулација да га је "на то место поставио Хајнрих Данклеман" не одговара. Овај је могао то само да прихвати/одобри (наравно, уз сагласност Хитлера), јер Недић је пристао да буде председник на наговор српских кругова, што је одговарало и Немцима (потреба за једном владом, након комесарске управе која је била у распадању).

6. "Истина је да је готово шест стотина хиљада људи прешло у Србију, страхујући од усташког терора и да је Милан Недић овим људима помогао", истиче новинар. Овде је мало тога истина: избеглица (највећим делом протераних) било је и из Мађарске, Бугарске, Црне Горе и Албаније (све окупиране територије), па и из Словеније (близу 9.000), а не само из усташке Хрватске (и то 600.000!). Укупан број избеглица од 600.000 са свих страна под знаком је питања: то је горња граница разних процена, а не истина.

7. Истина је да је избеглицама помогао Милан Недић, тачније "Недићева Србија". То

Петар Игња настоји да омаловажи, тврдњом да је Недић био принуђен да их прими пошто није био у стању да их одбије: није, ето, за то имао довољно чакљи на обалама Дрине да качи избеглице и да их враћа Павелићу. Закључак по Игњи: да је могао, Недић избеглице не би прихватио. То је "велико откровење" овог новинара – то још нико нигде није написао.

8. Када се једном затрчао, Петар Игња није могао да се заустави: "Све те јадне избеглице нашле су уточиште у српским породицама, које су их прихватиле и са њима четири године делиле добро и зло. Хлеб и со." И уз то тврдња да Недићева влада није имала "неки фонд намењен избеглицама".

Јула 1941. формиран је Комесаријат за избеглице и пресељенике, сигурно не само на папиру већ и да нешто ради. У књизи Бранка Петрановића о томе има детаљнијих података [4](#). Ту се налази и распоред избеглица по окрузима (14 округа и град Београд), укупно 241.011 лица (само евидентираних!) од којих у граду Београду 53.326. За избеглице су се тражила запослења и смештаји. Апсурдна је представа да су на пример у Београду избеглице "нашле уточиште" у породицама, под оскудним стамбеним условима и снабдевањима на купоне, уз високу инфлацију и црну берзу на бази "размене добара".

Једна од најважнијих установа "Недићеве Србије" био је Комесаријат за избеглице, који је "обезбеђивао смештај и храну за преко две стотине хиљада Срба избеглих са других окупираних територија Југославије" [5](#). Тома Максимовић, бивши директор "Бате" у Борову, није хтео да избегне у Швајцарску, већ се прихватио тог комесаријата. Комунисти су га осудили на 10 година робије, коју је издржао у Митровици. (Горе је прошао др Петар Зеџ, секретар српског Црвеног крста. Избеглица из Госпића, сенатор и заменик бана др Перовића у краљевском намесничком већу, осуђен је на смрт међу првима децембра 1941. године; склоњен као могући идеолошки противник).

9. "И тај талас избеглица не би завршио у Србији да се Немци са тим нису сложили" (цитат из чланка).

За све одлуке била је неопходна сагласност Немаца као окупатора. Да Немци нису дозволили долазак избеглица у Србију, морали би да нађу за њих неко друго решење – а које? На присилан рад би могли ићи способни, а шта са децом и старима? У чему је "мудрост" наведене реченице?

10. "За Недићев новац човек није могао ништа да купи јер ничега није било, а владала је страховита инфлација" (Игња). А чиме се куповало ако не тим "Недићевим новцем"? Од чега су живеље чиновничке породице, којима су једини приходи биле плате? Инфлације је било и плате нису ишле с њом у корак, као у свим ратним подручјима. Снабдевање на купоне је било јефтино, по ниским ценама, али је било на доњој граници потреба (преко тога – црна берза) и са даљим током рата све нередовније. С временом су се радње празниле, али се црна берза боље организовала, постала приступачнија и јефтинија. (Године 1944. црна берза је столовала и на Каленићевој пијаци.) Тешкоће су биле изразите у градовима, првенствено са исхраном и огревом. У унутрашњости, посебно на селу, лакше се долазило до хране, са којом се и трговало.

11. "Да ли се Недић у окупираном Београду за било шта питао, или су одлуке доносили Немци?" промовише новинар у "главно питање". Зашто "главно", и шта се њиме жели постићи, када је одговор јасан: важне одлуке су у принципу доносили Немци – као и у свим окупираним земљама – али је било и делатности за које се "Недић ипак питао".

Пример 1: Обавезни откуп пољопривредних производа контролисао је "Недић", уговорени део откупљивали су Немци, преостала дистрибуција је опет била "Недићева". (А сељак је поткрадао, за себе и за црну берзу.) Натезања и приговори су настајали при расправама о партиципацији, где су Немци настојали да за себе што више приграбе.

Пример 2: У закону о Националној служби за обнову Србије била је одредба да се у њу не примају Јевреји и Цигани. То је био захтев Немаца. А сврха је била не само друштвено користан рад већ да се и омладина склони од захвата немачке одмазде и од "оних у шуми". Без те одредбе не би било ни Националне службе.

Ако се Недић ни за шта није питао, у чему је онда његова одговорност? Служити "реду и миру" није преступ (Хашка конвенција). Расправе у историографији су управо на питању схватања тог "служити" – реду и миру или окупатору. Одвојити или спојити. Жикица Јовановић Шпанац је у Белој Цркви убио два жандарма. За комунисте је био херој, а по Хашкој конвенцији убица двојице чувара реда.

12. У чланку се износи да је Недић, пре прихватања да образује владу, "министру

спољних послова Немачке послао, написмено, услове под којима прихвата да буде њихов управник (!?) у Србији", што је овога "насмејало" (!?) и одговорио му је "да услове поставља Немачка, а не Србија". И поред тога, наглашава новинар, "Милан Недић је одлучио да се стави на располагање (!?) окупатору." Ово зна само Петар Игња, Рибентропа не можемо више питати.

"Пре прихватања дужности председника владе, Недић је Турнеру и Данкелману (војни заповедник у Србији – Ј. Н.) поставио услове да Србија добије потпуну аутономију, да влада располаже оружаном снагом, да се утврде давања Немцима и обуставе убијања Срба ван граница Србије." [6](#) Ови су услови (у другим изворима још детаљније навођени) прихваћени.

13. Следе покушаји демонтаже личности Милана Недића (Од. 13, 14 и 15), *argumentum ad personam*.

"Његова биографија није ништа посебно" (Игња). И даље:

"На Солуну се показао као јунак, а ко на Кајмакчалану није био јунак, добио је многа одликовања за храброст." Јасна намера (ниподаштавање Недића као војника, кроз инфлацију јунаштва и одликовања), са конфузним излагањем: било је јунака – без одликовања(?) и нејунака – са многим одликовањима, и то за храброст!

14. Постао је министар војни, али га је кнез Павле сменио након годину дана "због отвореног стајања на страну Хитлера", и потом, мало даље, јер није хтео да пошаље 100.000 војника на границу са Грчком и Албанијом, "кад је Мусолини почео да прети Грчкој", као демонстрацију да "Југославија неће Грчку оставити без помоћи". Два разлога од којих ниједан није тачан. Италија је напала Грчку 28. априла 1940. Да је дошло до смене Недића због 100.000 непослатих војника, онда је та смена требало да буде пре априла 1940. Недић је, међутим, смењен тек почетком новембра, након италијанског бомбардовања Битоља 5. и 6. новембра. [7](#)

15. "Историјска новост" à la Игња је тврдња да је "влада Југославије окривила Недића за брзу капитулацију" на југу Македоније.

Симовић није "поништио приступање Југославије Тројном пакту" (П. Игња), већ је изјавио (преко Нинчића, министра спољних послова, фон Херену, немачком амбасадору) да је 27. март унутрашње политичке природе и да се у спољној политици Краљевине ништа

не мења [8](#) . [9](#) Пуч од 27. марта био је casus belli (Хитлер је истог дана одлучио да нападне Југославију), рат који је Симићева влада настојала да избегне. Зато је наредба за општу мобилизацију била издата тек 7. априла (након бомбардовања Београда), а тог дана су Немци већ заузели Скопље. Главни немачки удар је био у правцу Ћустендил–Куманово–Скопље, са оклопном групом од 600 тенкова (у целој југословенској војци је било свега 100 тенкова, од којих 50 старих, и 500 противтенковских топова, од којих половина малог калибра) и с циљем да пресече евентуално одступање југословенске војске према Грчкој

[10](#)

.

[11](#)

У Бугарској су Немци већ средином марта имали 350.000 војника

[12](#)

.

16. Чудна је конструкција: кнез Павле, англофил, а симпатише Хитлера и Мусолинија, захтева 100.000 војника на границу са Грчком и Албанијом, што је акт против Мусолинија, посредно и против Хитлера

17. "У фашизму не постоје слободни грађани" (П. Игња). Нема их ни у комунизму. Питање слободних грађана није питање опредељења између фашизма и комунизма. Али јесте за друга друштвена уређења, далеко од обе идеологије.

18. "Апел српском народу" није упућен да "подржи Недића". Потписи су скупљани током јула и почетком августа, Апел је објављен 13. августа, са Недићем су вођени разговори почевши од 18. августа, а владу је образовао 29. августа 1941. У Апелу се позива на очување реда и мира и осуђују акције "злочиначког бољшевизма" који настоји "да у земљи изазове пожар уништења и истребљења". Нема ни речи о Немцима нити о сарадњи с њима. За поштовање је став оних који су одбили да потпишу Апел (Исидора Секулић, Иво Андрић, Милош Н. Ћурић), не желећи да се изјашњавају, али исто тако и оних који су такав апел налазили за сврсисходан (укупно је било 411 потписника). Акције устаника су у то време биле још ретке, позиви на оружје изазовни, а долазеће последице катастрофалне (одмазде 100 за једног). Суморна предвиђања су се и остварила.

19. Петар Игња тврди да је Недић, у сарадњи са Костом Пећанцем, припремао ликвидацију Драже Михаиловића, кога је овај, због те завере, ликвидирао. Нити је Недић хтео да убије Дражу, нити овај њега (иако је био први на списку под словом "З").

Иза узајамних оптужби стајала је и сарадња, о чему говоре многи извори. Тако на пример 26. марта 1942. године Михаиловић је понудио генералу Недићу и његовој влади "да јој се стави на расположење за борбу против комуниста" [13](#). Коста Пећанац се још у јесен 1941. одвојио од Драже Михаиловића због његове сарадње са комунистима и отворено је сарађивао са Немцима. Ликвидиран је у Сокобањи крајем 1944. године.

[14](#)

20. "Србијом су текли потоци крви, није Недић обезбедио никакав мир" (Петар Игња). Те потоке крви Недић је хтео да спречи. Партизани, и у прво време и Дражини четници, нападали су Немце премда су им биле познате величине одмазде. У Ваљеву, Тополи, Краљеву и Крагујевцу страдало је око 10.000 талаца за 100 убијених Немаца (упрошћен рачун, без рањеника). Ту још долазе убијени устаници у неравноправним борбама са далеко надмоћнијим противником.

Мир нису дозвољавали устаници, Недић није имао могућности то да спречи. Први добровољачки одреди основани су тек 15. септембра 1941. [15](#) Чудно је да Недић, по Игњи тако веран следбеник Хитлера, није добио сагласност да оформи оружане снаге од 30.000 људи (захтев усвојен августа 1941, пре пристанка да образује владу) како би обрачун са устаницима била ствар његове владе, без немачких репресалија. Након протеривања партизана из Србије (пад Ужица) нису више "текли потоци крви", читаве две и по године.

21. "Одржао је многе говоре, у којима је Енглеze, Американце, Русе и комунисте називао крвницима српског народа (Француze није дирао, вероватно због маршала Петена, који је играо исту улогу као и Недић)", истиче аутор чланка. Американце и Француze није помињао, јер они нису захтевали српске жртве – устаничке и последичне – по сваку цену (оно са Петеном је бесмислица). У Недићевом речнику постоји градација: домаћи комунисти на једној страни, а Москва и Лондон на другој. Кованице "крвници српског народа", за Енглеze, Американце и Русе, нема у Недићевим говорима. За илустрацију наводимо изводе из "Говора о Енглеzима" (27. марта 1944): "Енглеска политика и даље је остала перфидна према српском народу", "Та англо-бољшевичка спрега коштала је Србију прескупо", "Од Енглеске и осталих немамо шта очекивати до несреће и преваре. Морамо се поуздати само у се" [16](#).

22. Недићу се потура/подмеће да и поред свог образовања и животног искуства "није никакву опасност по човечанство уочио од фашизма и нацизма". Можда и није, и многи други нису, иначе не би дозволили да се Хитлер толико осили. У време Хитлеровог

успона многи од западних политичара су у њему видели браник од бољшевизма. А "Недић је исконски мрзео комунисте" [17](#). Овде се, међутим, ради о питању како је Недић поступао у кризним временима у Југославији (Тројни пакт или 27. март) и потом у окупираној Србији (бесмисао великих погибија пре разумног времена).

На Крунском савету 6. марта 1940. у Белом двору (присуствовало је девет водећих људи у земљи: кнез Павле, намесници Раденко Станковић и Иван Перовић, председник владе Драгиша Цветковић, министар спољних послова Александар Цинцар-Марковић, министар војске Петар Пешић, министар двора Милан Антић, потпредседник владе Влатко Мачек и Фран Куловец, министар без портфеља. Сви су одобрили потписивање Тројног пакта, осим кнеза Павла који није гласао

[18](#)

) генерал Петар Пешић, министар војске, изложио је следећу ситуацију са војне тачке гледишта:

"Наш фронт износи 3.000 километара, који треба да бранимо од Немаца, Италијана, Бугара и Мађара са свега 27 слабих дивизија. Наше наоружање је слабо, нарочито у техничком погледу. Имамо свега 500 аероплана, 100 тенкова, од којих су 50 старог модела (..) Најгоре стојимо са муницијом (...). Мој претходник ђенерал Недић поднео је још 1. новембра нацрт реферата Вашем кр. височанству и председнику владе у коме је изнео све недостатке наше војске и тражио да се приђе Осовини (...) Ја нимало не верујем у помоћ Енглеске, што заснивам на томе што врло слабо помажу Грцима. (...) На основу овога, ја молим да приђемо пакту, јер нам је то једини спас" [19](#).

23. "Говорио је (...), како Југославија није имала потребе да ратује са Немачком, јер је Хитлер нама обећао мир и милосрђе (?!), под условом да останемо неутрални." Недић је заступао мишљење да Југославија не може да ратује с Немачком, исто као и његов наследник генерал Пешић ("да, с војног становишта, више немамо никакве шансе да се одбранимо", тада, марта 1941).

Хитлер ништа посебно није обећавао, па према томе ни "мир и милосрђе". Радило се о приступању Тројном пакту уз усвајање додатних услова југословенске владе: а) Да Немачка гарантује суверенитет и интегритет Југославије; б) Да неће преко територије Југославије превозити своју војску и ратни материјал; ц) Да у Солуну гарантује Југославији иста права која и сада ужива. По усвајању ових захтева Крунски савет је 20. марта дефинитивно одлучио да се приступи Тројном пакту, што је извршено у Бечу, 25. марта. Ово је било једини случај да је промењена клаузула Тројног пакта којом се све земље потписнице обавезују на узајамну војну помоћ. [20](#) (Да наведемо ради

поређења: Швајцарска и Шведска, иако неутралне, дозвољавале су немачке војне транспорте преко својих територија, Шведска чак и транспорт војника.)

24. Не одговара чињеницама да је "наивни генерал говорио" (и то, са наглашавањем, и онда када је било јасно да Немачка пада!) како је "Хитлер обећао нама (коме "нама", Југославији или Србији?) излаз на Бело море (није ли оно на северу?) до Солуна." Није могао да говори о ономе што није било обећано.

25. Тврдња да је он Недић "веровао у победу Немачке над целим демократским светом и подржавао фашистичку идеју, која би владала светом" не може да се докаже – нема је у озбиљној историографији. У ратним временима не подржава се само идеја, већ и фронт (што су многи прави квислинзи и чинили како са својим СС-вафен јединицама, тако и са војском на фронтовима), а таквом једномишљенику Хитлер није дозволио нити да оформи оружане снаге за борбу против заједничког непријатеља, комуниста, нити пак да се Србији макар привремено припоје источна Босна, Срем и Санџак у циљу очувања српског живља од уништавања и прогона. "Сматрао је (Недић – Ј. Н.) да Србија нема шта да тражи у обрачуну великих сила и да јој по нестанку државе прети да изгуби и народ." [21](#)

26. "Једино што се не сме радити", наводи Петар Игња, "то је фалсификовање историје, у којој се ослободиоци проглашавају за зле људе, а квислинзи за српске мајке". а) Нису сви ослободиоци зли људи, а нису ни сви квислинзи српске мајке. б) Ослободиоци нису донели само ослобођење од окупатора, већ и неслободу за цело друштво. У прелазном периоду извршили су злочине над десетинама хиљада људи – из идеолошких разлога. ц) Нису сви колаборатори квислинзи и нису сви и злочинци. д) Фалсификовање историје не сме да се "ради" у принципу, а не само у случају наведеног поређења. А не сме ни у новинарству. А тога има у предметном чланку подоста.

27. Да ли је питање права да слика Милана Недића виси у друштву осталих председника влада Србије правно, политичко или морално питање? Да ли је оправдано такво питање постављати и за слике Милоша Минића и Слободана Пенезића Крцуна? Обојица су били председници Извршног већа Србије, али и руководећи актери репресалија над идеолошким противницима у послератним годинама: Минић као јавни тужилац, републички и савезни, а Крцун као начелник ОЗНА и министар унутрашњих послова НР Србије.

28. Неоспорно је право људи (свих, не само неких) да буду увређени што се Недић нашао на зиду владе, али би ту своју увређеност требало и да оправдају, аргументовано, а не идеолошком стигматизацијом, печатованом још пре шест деценија.

29. У демократији је дозвољено да се слободно говори, али само ако излагање има смисла и ако може да се аргументовано образложи. Нема, у демократији, спутаване слободе говора, али постоји одговорност за речено, морална и законска.

"Избор чињеница мора да буде такав да омогућава објективну информацију и увид у све релевантне аспекте неког догађаја", стоји у Новинарском кодексу [22](#). У предметном чланку тај принцип није поштован.

1. Philippe Pétain, Grand Larousse, Paris 1984. [[^](#)] 2.
Vichy-Regime, de.wikipedia.org.

[
[^](#)
_]
]

3. Vilku Quisling, de.wikipedia.org.

[
[^](#)
_]
]

4. Бранко Петрановић, Србија у Другом светском рату 1939–1945, Београд 1992, стр. 125.

[
[^](#)
_]
]

5. Душан Батаковић (уредник), Нова историја српског народа, Београд 2000, стр. 327.

[
[^](#)
_]
]

6. Б. Петрановић, *ibid.*, стр. 219.

[
[^](#)
_]
]

7. Б. Петрановић, *ibid.*, стр. 53.

[
[^](#)
_]
]

]

8. Б. Петрановић, *ibid.*, стр. 89.

[
[^](#)
_

9. М. Јанковић/В. Лалић, Кнез Павле. Истина о 27. марту, Београд 2007, стр. 55. Књига је писана “коришћењем” 12.000 докумената из архиве кнеза Павла, која се чува на Колумбија универзитету у САД, а микрофилмови у Архиви Југославије у Београду.

[
[^](#)
_

10. Б. Петрановић, *ibid.*, стр. 101.

[
[^](#)
_

11. М. Јанковић/В. Лалић, *ibid.*, стр. 49.

[
[^](#)
_

12. Милорад Екмечић, Дуго кретање између клања и орања, Београд 2007, стр. 432.

[
[^](#)
_

13. М. Екмечић, *ibid.*, стр. 454.

[
[^](#)
_

14. М. Екмечић, *ibid.*, стр. 455.

[
[^](#)
_

15. Боривоје Карапанџић, Грађански рат у Србији 1941–1945, Београд 1993, стр. 90.

[
[^](#)
_

16. Б. Петрановић, *ibid.*, стр. 223.

[
[^](#)
_

17. Дејан Милић, Српски политички говор модерног доба, Београд 2006, стр. 433–435.

[
[^](#)
_]
]

18. М. Јанковић/В. Лалић, *ibid.*, стр. 47 и 49.

[
[^](#)
_]
]

19. М. Јанковић/В. Лалић, *ibid.*, стр. 49.

[
[^](#)
_]
]

20. М. Јанковић/В. Лалић, *ibid.*, стр. 50, 51 и 52 (насловна страна Политике од 26. марта 1941).

[
[^](#)
_]
]

21. Д. Батаковић, *ibid.*, стр. 326.

[
[^](#)
_]
]

22. Новинарски кодекс, чл. 2: Принципи и начела. www.nuns.org.rs

[
[^](#)
_]
]